

A budai Várhegy terraszkavicsa.

Közismert tény, hogy a budai Várhegy a Duna jégkori szintjét jelöli, ha a különböző vastagságban rajta lévő édesvizimészkö köpönyeget leszámítjuk. Az is ismeretes, hogy az édesvizimészkö alatt több helyen ráakadtak a Duna kavicsaira. Az eddigi irodalmi adatok azonban nem tüntetik fel, vagy legalább is nagyon hiányosan a terraszkavics szintmagasságát, ami pedig a terraszok morfológiai érzékelhetősége szempontjából nagyon lényeges és nélkülözhetetlen adat.

Legújabbban a terraszkavicsokat a várbeli öreg pincék fenekén találták meg. Egy ilyen nagyon szerencsésen elhelyezkedő és igen jó feltárás a Verbőczy utca 5. sz. öreg ház pincéjében van.

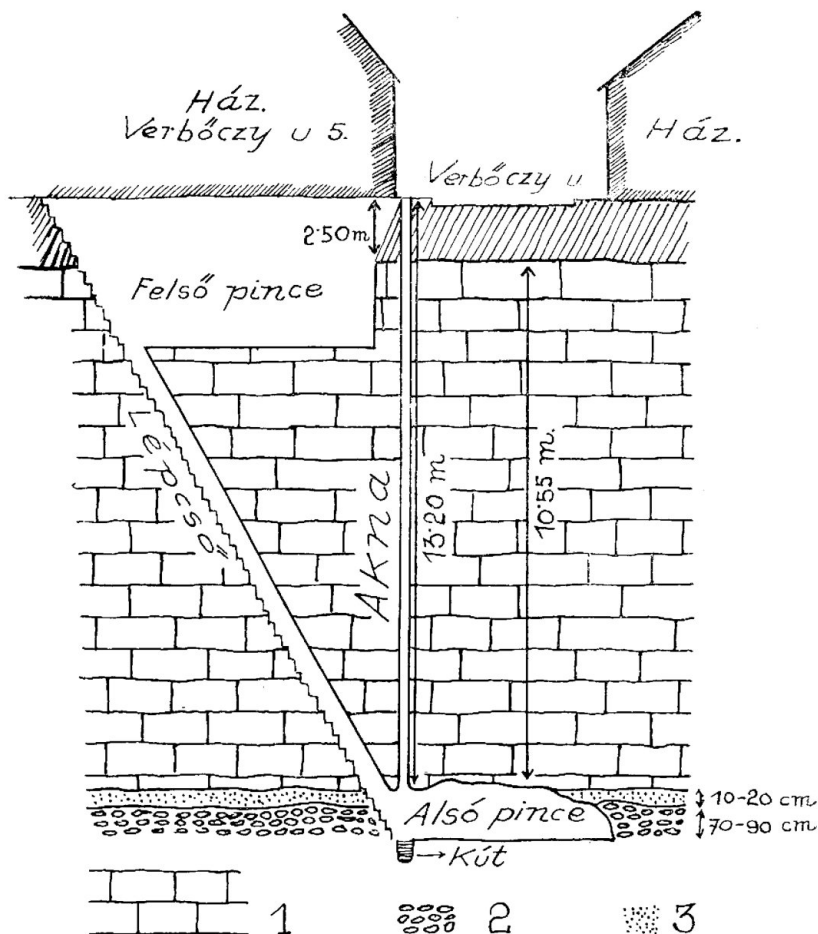
Az udvarról nyíló pincelejáró előbb egy felsőbb szintbe, részben a Vár tetejét elborító édesvízi mészkőbe vájt pincébe vezet. Innen újabb lejárón át — a mélybe vezető lépcsők a helyben álló édesvízi mészkőbe vannak faragva — lehet lejutni az alsó, mélyebben fekvő pincébe. Ez alsó pince részben az édesvizimészkö alá van bemélyítve, részben a Duna terraszkavicsába van beásva. A pince ürege úgy állott elő, hogy a terraszkavicsot és az azt kb. 10—20 cm. vastagságban borító finom ártéri üledéket kitakarították, kihordták. A kavics nincsen egészen a fekvő rétegig kihordva és így a terraszkavics egész vastagságát ezen a helyen megállapítani nem lehet, de valószínű, hogy lényegesebb vastagságot mint a feltárt réteg, aligha érhet el, — mérhető vastagsága 70—90 cm között váltakozik. Azonkívül a kavicsokat borító édesvizimészköből is lehordottak, — egyenletlenül — kb. 50—80 cm vastagságú réteget.

A terraszkavics közepes nagyságú szemekből áll, akadnak közöttük a mélyebben fekvő szintekben 12—16 cm átmérőűek is. A legtöbb a mészkőkavics, kevesebb a homokkő, a kvarcszemek inkább kisebb méretűek, mogyorónyiak.

Nagyon szerencsés eset, hogy régebben a pince fenekébe kutat mélyítettek, — ma a kut szeméttel be van temetve, — a kut vizét pedig egy aknán keresztül közvetlenül az utca szintjére húzták fel. Az akna egészen épen, ma is megvan, nyílására az utca gyalogjárójának szintjében, közvetlenül a ház fala mellett rácsot helyeztek. A függőlegesen vájt aknán át igen jól meg lehet állapítani a kavicsréteg szintjének magasságát. Eszerint a terraszkavics a Verbőczy utca gyalogjárójának szintje alatt 13'20 m mélységben fekszik. Ugyancsak jól meg lehet mérni az édesvizimészkö felső határát is, az utcáról a magasabb pincébe nyíló beöntőn keresztül. Az édesvizimészkö felső határa az utca gyalogjárójának szintje alatt 2'50 m-re van és így a mészkőréteg vastagsága 10'55 m. A felső pincének a mészkőréteg fölé nyúló oldalai falazottak.

Az előbbi adatok segítségével meg lehet határozni a kavicsrétegnek a Duna 0 pontja és az Adriai tenger feletti magasságát is. Itt azonban bizonyos elővigyázatosságra van szükség. A 25.000-es topográfiai térképen és az ugyancsak az Áll. Térképészeti Intézettől kiadott és Budapest belső részeit feltüntető 15.000-es térképen is, a Vár északi részét és vele a Verbőczy utca környékét is a 170 m-es szintvonal fogja közre. Ez a szintvonal hibásan.

van berajzolva. Ugyanis a Verbőczy utcából nyíló Ibolya utca és a Halászbástya sarkán, az Ibolya-lépcső feljáratával szemben elhelyezett magassági tábla 224 lábira van a Duna 0 pontja felett, ami az Adria felett kb. 166 m magasságot jelent. Nagyon könnyen meg lehet állapítani, hogy a 166 m magasságot jelentő magassági jel a térképen a 170 m-es szintvonallal jelzett területnél magasabban fekszik és hogy a 170 m magasságot jelentő szintvo-

A budai Várhegy terraszkavicsa.

1. édesvízi mész, 2. terraszkavics, 3. ártéri üledék.

nal legfeljebb 165 m magasságot jelölhet. Nagyon valószínű, hogy ebben az esetben a szintvonal kirajzolásakor követtek el hibát és az 5 m-es szintmagasságokat jelentő szaggatott vonal helyett 10 m-es szintmagasságot jelentő összefüggő vonalakat rajzoltak be a térképekbe. Hasonló eredményre jutunk akkor is, ha kiindulásul a Primás-bástyán levő és az Adria felett 529 láb magasságot feltüntető (167.16 m) háromszögelési pontot választjuk kiindulásul,

Az előbbi meggondolás alapján a Verbőczy utca 5 sz. előtt a gyalogjáró kb. 165 m-re van az Adria szintje felett s így a terraszkavics tengerszint feletti magasságát 150—152 m-re tehetjük, vagyis a Duna 0 pontja felett a terras 54—56 m magasságban van. Ez a magasság megfelel a kiscelli párkánysíkon levő kavics magasságának.

Kéz A.

Személyi hírek.

Rasmussen Knud †. Grönland egyik legkiválóbb és legfáradhatatlanabb kutatója volt a december 21-én Koppenhágában meghalt Rasmussen. E kitűnő etnográfus és sarkkutató 1879 június 7-én Jakobshavenben (Grönland) született. Atyja Chr. Rasmussen volt, a koppenhágai egyetemen a grönlandi nyelv lektora, előzőleg lelkész Grönlandban, anyja eszkimó származású volt. R. gyermekéveit Grönlandban élte, nemcsak eszkimó nyelvismeretei voltak teljesek, hanem az eszkimó gondolkodás, erkölcsök és életmód elsőrendű ismerője volt; ezenkívül testileg is — az eszkimókkal legjobban megegyezően — Grönland mostoha természeti viszonyait a legjobban bírta, amit számos expedícióján elért eredményei a legjobban igazolnak. Rasmussent sokoldalú kiválósága tette képessé arra, hogy egy harmad évszázadon át Grönland rejtelmes földjén oly sok expedíciót eredményesen vezessen. 1900—1-ben a Lappföldön utazott, tanulmányozva az országot és annak népét. Evvel az útjával indította meg sarkvidéki utazásainak nagy sorát. 1902—4-ben Erichsen Mylius dán expedíciójában vett részt és első ízben sikerült eszkimó szánkokon a Melville-öblön keresztül haladva a York fokig előrehatolni. Yorkban átteleltek az ott elkülönülten élő pogány sarki eszkimótörzsnél. 1905-ben két lappföldi kíséretében ismét Grönlandban találjuk, megvizsgálta a rénszarvas-tenyésztés meghonosításának lehetőségét. 1906 tavaszán újból a Lappföldön jár, majd ugyanabban az évben elindul megegyeszer arra az útra, ameyet Erichsennel tett meg. Ezen az úján 1908-ig néprajzi kutatásokat végzett. 1909-ben résztvesz a North Star Bay-ben a missziós állomás létesítésében. 1910-ben negyedszer jár Kap York-on, ahol a további kutatások érdekében megalapítja a Thule expedíciós állomást. Ennek feladata támpontul szolgálni további kutatóutaknak és egyúttal gócpontja is legyen a sarki eszkimók kereskedelmének is. Thuleből már eddig is sok expedíció indult el, többek közt 1912—13 a R. és Freuchen, majd 1916—8 R. és a geológus Koch és a svéd botanikus Wulff, utóbbi a megerőltetések következtében éhhalállal pusztult el. A harmadik Thule expedíciót Hansen kapitány vezette a Columbia fok felé és a Grant-föld északi partjára. Amundsen sarki expedíciója számára élelmiszer-raktárakat helyeztek el. A negyedik Thule expedíciót R. vezette Angmagsalikba, míg az ötödik 1921—24 közt az élő és kihalt kanadai, alaszkaei és szibériai eszkimó törzsek felkutatásával foglalkozott. Ez a nagyszabású kutatóút mutatja fel a sarkikutatások történetében a leghosszabb kutyaszánútát. Ezt az expedíciót sokáig már elveszettnek hitték, míg végre 15 hónap után a Behring-út közelében előkerült.